

Het bericht werd als groot nieuws gebracht. Bijna 500 ondernemers meldden zich al op de eerste dag voor de stoppersregeling. Voor kenners kwam dit niet als een verrassing. Het aantal stoppers in de melkveehouderij volgt al decennia een vaste trend. Voorspellingen laten zien dat er in 2020 nog zo'n 12.000 melkveehouders in Nederland zullen zijn en minder dan 4000 in Vlaanderen.

TEKST WICHERT KOOPMAN

Stoppershausse geen maar inhaalslag

Door alle aandacht voor de stoppersregeling lijkt het wel of er dit jaar een massale uittocht plaatsvindt van ondernemers uit de melkveehouderij. 'Het sentiment in de sector is niet positief', merkt Jan Breembroek, directeur agro-advies bij Flynth Accountants. 'Enerzijds komt dit door de slechte melkprijs, anderzijds door alle onzekerheid rondom de fosfaatwetgeving. En ook de negatieve politieke aandacht voor de melkveehouderij draagt bij aan dit gevoel. Voor potentiële opvolgers kan dit aanleiding zijn om nog eens goed na te denken over hun beslissing', zegt hij.

Maar Breembroek haast zich ook om de verhalen in de media te nuanceren. 'Het aantal gespecialiseerde melkveebedrijven neemt weliswaar af en een deel van de blijvers groeit hard. Maar hier lijkt eerder sprake van een inhaalslag en een tijdelijke versnelling dan van een trendbreuk. En we zien aan de an-

dere kant bedrijven die niet groeien in aantal koeien, maar zich wel ontwikkelen in verbreding of kiezen voor omschakeling naar biologisch.'

Nu keuzes maken

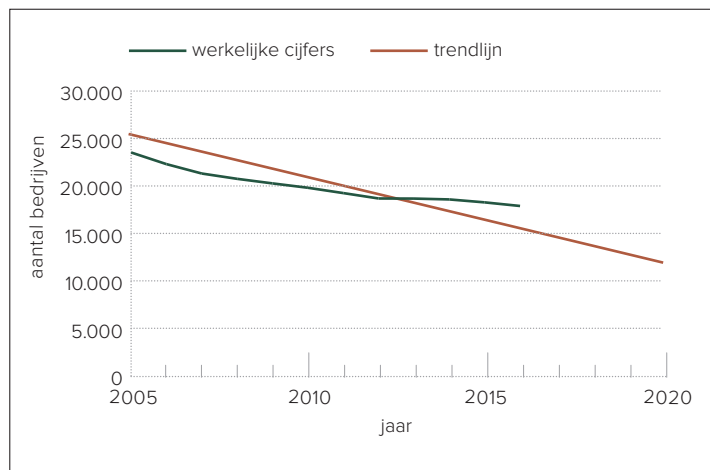
Cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) nuanceren het sombere beeld. In 2016 was 37 procent van de bedrijfshoofden in de melkveehouderij 55 jaar of ouder. Ruim 60 procent van hen had een potentiële opvolger. Hiermee is de animo voor bedrijfsopvolging in de melkveehouderij niet lager dan de afgelopen vijftien jaar en groter dan in andere sectoren.

De afgelopen decennia bedroeg het percentage stoppers in Nederland volgens het CBS gemiddeld 3,7 procent per jaar. De cijfers zijn schematisch weergegeven in figuur 1. De laatste vier jaar stopten relatief weinig melkveehouders. 'In 2013 en 2014 was de melkprijs goed en vanaf 2015 wachtten veel onderne-

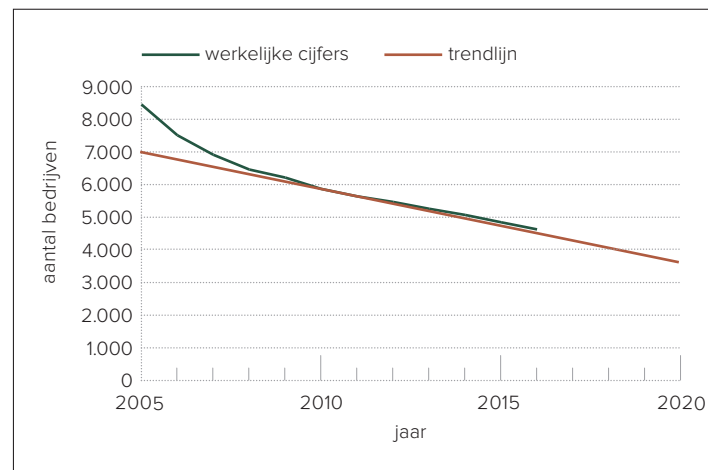

trendbreuk

Figuur 1 – Aantal melkveebedrijven in Nederland en voorspelling tot 2020 (bron: CBS, Rabobank)

Figuur 2 – Aantal melkveebedrijven in Vlaanderen en voorspelling tot 2020 (bron: Studiedienst Boerenbond)

Hans de Bie, marktmanager Alfa Accountants: ‘Toenemende schaalvergroting leidt tot verdergaande specialisatie. **Blijvers hebben de stoppers daarbij hard nodig**’

mers met stoppersplannen op de invoering van verhandelbare fosfaatrechten’, verklaart Clemens van der Aa, sectormanager veehouderij bij Rabobank Nederland, deze ontwikkeling.

‘We zien dat ondernemers nu keuzes maken’, geeft hij aan. Bijna 500 bedrijven doen mee met de eerste ronde van de stoppersregeling en voor de tweede ronde zal waarschijnlijk ook weer veel belangstelling zijn. Daarnaast worden er complete bedrijven verkocht. ‘En ten slotte gaan dit jaar zeker zo’n honderd afbouwende veehouders een samenwerking aan met een collega’, schat Van der Aa. Hij constateert dat de bank lang niet altijd wordt betrokken bij deze constructies en geeft het advies om hierover wel in gesprek te gaan. ‘Dit is met name van belang op het moment dat de samenwerking eindigt en er financiering geregeld moet worden. Er worden nu afspraken gemaakt over de toekomstige overname van rechten waarbij niet duidelijk is hoe dit financieel uitpakt’, legt hij uit.

‘De meeste stoppers zijn ondernemers zonder opvolger die

dit plan al een aantal jaren in hun achterhoofd hadden’, stelt Breembroek vast. Van der Aa bevestigt dit. De Rabobank-man erkent dat er bedrijven zijn die min of meer gedwongen stoppen omdat ze te hard zijn gegroeid of geen financiële ruimte hebben voor vervangingsinvesteringen. Hij kwalificeert deze situaties echter als ‘incidenten’.

Dit jaar duizend stoppers

De voorspelling dat dit jaar een duizendtal Nederlandse melkveehouders de staldeuren definitief achter zich dichttrekt, lijkt uit te gaan komen. Dit betekent dat bijna zes procent van het huidige aantal van 17.000 bedrijven stopt. Ook volgend jaar – als de fosfaatrechten verhandelbaar worden – zal het percentage stoppers naar verwachting nog relatief hoog zijn. De Rabobank verwacht echter dat de langjarige trend van ruim 3,5 procent stoppers per jaar uiteindelijk gehandhaafd zal blijven. Op basis van deze trend kan berekend worden dat er in 2020 nog ongeveer 12.000 melkveehouders in Nederland over zullen zijn.

Agrarisch coach Dik Veefkind: ‘Stoppen is beter bespreekbaar geworden’

Agrarisch coach en mediator Dik Veefkind kan het de laatste maanden in contacten met melkveehouders goed merken. Een belangrijk deel van de ondernemers die nu kenbaar maakt te willen stoppen met het bedrijf, had in het hoofd de knop al eerder omgezet. ‘Ze zijn vaak de leeftijd van 55 jaar gepasseerd, hebben geen opvolger en vragen zich al langer af hoe lang ze nog door willen melken. De slechte melkprijs, onzekerheid over de regelgeving en negatieve publiciteit over de sector werkten de laatste jaren als katalysator in dit denkproces’, stelt hij vast.

‘De stoppersregeling heeft op deze groep ondernemers meerdere effecten. Het maakt stoppen voor hen financieel aantrekkelijk, maar – belangrijker nog – verlaagt de drempel om er met anderen over te praten.

Wat vaak jaren verborgen is gebleven, wordt nu zichtbaar. Stoppen is beter bespreekbaar geworden.’

Veefkind coacht boeren op het persoonlijk vlak bij het nemen van beslissingen. ‘Een van de moeilijkste besluiten waar melkveehouders in hun leven voor kunnen komen te staan, is de beëindiging van het bedrijf’, ervaart hij vrijwel dagelijks. ‘Het is ook niet niks. Stoppen met melken en het boerenvak is afscheid nemen van een levenswijze, terwijl een bedrijf vaak al generaties lang in de familie is. Dat gaat – hoe gek dat misschien ook klinkt – gepaard met gevoelens van rouw.’

Boeren die piekeren over stoppen, raadt Veefkind aan er eerst vooral met mensen uit de eigen omgeving over te praten. ‘Hoe moeilijk dat ook is, het lucht op’, weet hij. ‘Vaak

blijven mensen in dit soort processen in een cirkel redeneren. Een professionele coach kan dan helpen om uit dit kringetje te stappen en weer zicht te krijgen op de toekomst.’

Stoppers doen er volgens Veefkind goed aan om het besluit dat ze nemen, te beschouwen als een ondernemersbeslissing.

‘De eerste vraag die ze voor zichzelf moeten beantwoorden, is: wat wil ik als de koeien weg zijn? Als op deze vraag een antwoord is gevonden, kan een concreet stappenplan worden gemaakt om dit doel te bereiken. Adviseurs kunnen helpen om het plan te realiseren, maar je zult als ondernemer vooral ook zelf in actie moeten komen. Zo hou je de regie over het proces in eigen hand en kan stoppen met melken het begin worden van een nieuwe toekomst.’

Jan Breembroek, directeur agro-advies Flynth Accountants: 'Het sentiment in de sector is niet positief, **maar de meeste stoppers zijn ondernemers die dit plan al langer in het achterhoofd hadden**'

In Vlaanderen verloopt bedrijfsbeëindiging gemiddeld in een vergelijkbaar tempo als in Nederland, zo blijkt uit informatie van de Boerenbond (zie figuur 2). Wel is hier het aantal stoppers de laatste jaren relatief groot. Roel Vaes, adviseur rundvee bij de studiedienst van de Boerenbond, wijt dit aan de lage melkprijs in 2015 en 2016. 'Dit heeft ervoor gezorgd dat stopzetersplannen zijn versneld', is zijn indruk. Ook de Boerenbond gaat ervan uit dat de trend in bedrijfsbeëindiging gemiddeld door blijft zetten. Nu zijn er in Vlaanderen nog ongeveer 4600 melkveehouders, binnen tien jaar zal dat aantal op basis van de huidige evolutie tot 3000 zijn gedaald.

Specialisatie biedt nieuwe kansen

De Rabobank verwacht dat de daling van het aantal bedrijven geen gevolgen zal hebben voor de productie. 'Melkveehouders zijn ambitieus en creatief. De komende jaren zal er in Nederland niet veel minder dan 14 miljard kilo melk per jaar worden geproduceerd', denkt Van der Aa. 'Door de schaalvergroting zal de sector verdergaand specialiseren', voorziet Hans de Bie, marktmanager food en agri bij Alfa Accountants en Adviseurs. 'Veehouders zijn op hun bedrijf nu vaak nog met meerdere processen tegelijk bezig. Ze produceren melk, fokken jongvee op en verbouwen ruwvoer. Naarmate de bedrijfsomvang toeneemt, gaan ondernemers keuzes maken. Ze concentreren zich bijvoorbeeld op het melken van koeien en besteden de jongveeopfok of de ruwvoerteelt uit', constateert De Bie. 'Om dit mogelijk te maken hebben de blijvers de stoppers hard nodig', zo geeft hij aan. 'En omgekeerd biedt dit voor stoppende melkers kansen om ondernemer te blijven en hun grond, gebouwen en arbeid tot waarde te brengen.' Sectormanager Van der Aa noemt nog een ander belangrijk aspect van de samenwerking tussen stoppers en blijvers. 'De grote vraag is hoe de financiering van kapitaal-intensieve groeiplannen in de toekomst georganiseerd moet worden. Uitbreiding op basis van enkel vreemd vermogen geeft voor een deel van de blijvers onvoldoende rendement. De lage rentestand maakt het voor stoppers niet interessant om geld op de bank te zetten. Dit biedt kansen voor vormen van samenwerking', verwacht hij.

Gebouwen vaak een last

Accountants bieden potentiële stoppers een breed adviespakket met inbreng van diverse specialisten, want bedrijfs-

beëindiging heeft vaak complexe fiscale en financiële consequenties. 'Een aspect dat vaak onderbelicht blijft, is dat van ruimtelijke ordening', merkt Hans de Bie van Alfa. Dit is ook de ervaring van Jan de Groot, specialist vergunningen bij DLV Adviesgroep. 'Zodra het bedrijf beëindigd is, is de bedrijfswoning een burgerwoning geworden. Het bestemmingsplan zal gewijzigd moeten worden om deze ook als burgerwoning te kunnen verkopen. Zo'n wijziging kost vaak meer tijd dan mensen denken', merkt hij. 'Vaak ook willen stoppende veehouders op de boerderij blijven wonen en komen de gebouwen leeg te staan', ziet De Groot. 'Soms lukt het om een nieuwe invulling te vinden, maar ook hiervoor is vaak een wijziging van het bestemmingsplan noodzakelijk. En gemeentes staan lang niet alles toe in het buitengebied', weet de adviseur. Slopen is voor veel stallen uiteindelijk de enige oplossing, maar gebeurt vaak niet. De aanwezigheid van asbestdaken maakt saneren extra kostbaar. Soms is het mogelijk om in het kader van een 'rood-voor-roodregeling' de sloop te financieren met de verkoop van bouwkvelds. 'Maar dit kan lang niet overal en de verkoop van kvelds gebeurt de laatste jaren met wisselend succes', ervaart De Groot. Provincies en gemeentes zijn zoekende naar passende maatregelen, want naast rundveestallen komen ook veel varkensstallen leeg te staan, merkt De Groot. 'Maar ze kunnen er niet omheen. Voor duizenden agrarische bedrijfsgebouwen dreigt verpaupering. Dit vraagt om actief beleid.' |

Samenvatting

- Waarschijnlijk stoppen dit jaar zo'n duizend Nederlandse veehouders met melken.
- Het grote aantal stoppers wordt beschouwd als een inhaalslag na jaren waarin het aantal bedrijfsbeëindigingen relatief laag was.
- In 2020 zijn er waarschijnlijk nog 12.000 melkveehouders in Nederland en minder dan 4.000 in Vlaanderen.
- Schaalvergroting zorgt voor verdergaande specialisatie en vraagt om alternatieve vormen van financiering. Dit biedt kansen voor stoppers.
- Voor veel vrijkomende stallen dreigt verpaupering.